

her for første Gang findes fuldstændig aftrykt. (S. 631—654) Egeledes finde vi blandt Bilagene (S. 621—29) aftrykt Christian den Fjerdes Foundation af 1639 for Cathedral- og Gymnasialskolerne i Roskilde, Lund, Ribe, Viborg og Aarhus — et nyt Beviis paa den grundige Omfarg, som videnskabelig Ungdomsdannelse nød under denne Konges Regjering. — Alt der i Forfatterens specielle staanske Skolehistorie, som optager den betydeligste Deel af Bogen (S. 191—575) og fornemmelig bestaaer af Fortegnelser og korte biographiske Noticer om Rectorer og andre Lærere ved de lærde Skoler i denne Provinds, forekommer en stor Mængde Navne, som tilhøre den danske Personalhistorie: er en naturlig Følge af denne med megen Omhu og Samlerflid udarbejdede Skolehistories Gienstand og Veffaenhed.

---

20. Minder om de Danske og Nordmændene i England, Skotland og Irland: af J. J. A. Worsaae. Kiøbenh. 1851. 446 S. S. (Med 3 Kort og endel Træsnit m. m.)

Vi have oftere havt Anledning til, i disse Literaturblade at omtale en dansk Forfatter's antiquariske Arbejder, hvis Mandfærdighed har ført ham bort fra en ældre Tids livløse Betragtning og flærneløse Behandling af nordiske Oldsager og nordisk Archæologie, som ikke gik videre end til Opsamlingen af et isoleret materielt, Stof — vare sig i de jordfundne Gjenstande selv, eller i deres Beskrivelse og deres Forklaring, der i Almindelighed enten havde Præg af eenfædig Fordom og Indbildning, eller indskrænkede sig til en tør og ufrugtbar Lærdom. Man kan anvende denne Bemærkning paa alle tre nordiske Riger. Naaskee har man dog i Sverrige, fra den lærde Rudbecks Tid, havt det stærkeste Anlæg til at bringe Phantastien ind i antiquariske Underjøgelses og Resultater; og man har endnu i den seneste Tid seet, at denne Mand og Smag ikke er udded hos vore Naboer. Men vi saae ogsaa paa samme Tid hos os selv, hvormeget Indbildningskraften var i Stand til,

i mange Tilfælde at vildlede en berømt Oldgrandfæter, der stod høit i mangfoldig Viden og Lærdom, uden at kunne frigjøre sig fra den naive Selvtillid, hvormed han hengav sig til en let vækket, bevægelig Phantaste. Det var imidlertid en heldig Tilfikkelse, at den nordiske Oldtidsvidenskab, der siden Ole Worm har havt sit egentlige Hjem i Danmark, i det 19de Aarhundrede fandt et Middepunkt i vor Hovedstad ved Dannelsen af et Museum, der blev det første virkelige Archiv for en archæologisk Videnskab i Norden, og fra hvis rige Samlinger og organiserende System det Lys er udgaaet, hvorved man i Midten af det 19de Aarhundrede har kunnet bringe Orden og Sammenhæng i en længe uorganisk og død Masse af Levninger fra Culturens Barndomsalder. Hvad Thomsen har været og er for det nordiske Museum, som vi kunne sige, at han egentlig har skabt — dette, haabe vi, vil Worsaae i Tiden kunne blive for den hele Oldtidsvidenskab, som engang maa udvikle sig af et langt Tidrumms enkelte Erfaringer, Undersøgelser og Opdagelser, der vedkomme en forhistorisk Tid i Norden og en stor Deel af det øvrige Europa, til hvis Oplysning og Fortolkning vi hverken kunne søge Hjælp i Konstformer eller Indskrifter. Allerede i den korte, med almindeligt Bifald modtagne Udsigt over „Danmarks Oldtid, oplyst ved Oldsager og Gravhøie“, som udkom for 9 Aar siden, og har faaet en saa vidt Udbredelse, lagde Hr. Worsaae en videnskabelig Grund til sit archæologiske System, som han har fundet Velilighed til at bestyrke og udvide ved tidligere antiquariske Arbejder. Vi kunne blandt dem for Ex. nævne Indledningen til Worsaaes „Blekingste Monumenter fra Hedenold“ (Kbh. 1846) og 3die Afdeling af dette Skrift; Afhandlingen „om Vigtigheden af et Centrum for Nordisk Oldforskning“ (Annaler f. Nord. Oldkyndighed. 1846. S. 1—20;) „Jernalderens Begyndelse i Danmark, oplyst ved Gravfund“ (Annaler. 1847. S. 376 og flg. fortsat 1850 S. 358) m. fl. At Forfatteren undertiden i disse Skrifter med ungdommelig Varme for den Videnskab, til hvis Dykning han har opoffret sit Livs Ungdoms-Aar og Kræfter, tillægger den en saa overveiende Betydning og Vigtighed for Historien, at „ethvert vigtigt Punkt i denne først ved Oldtiden finder sin rette Forklaring“: kunne vi lade ham selv forsvare; da man dog neppe vil finde, at en saadan

Synsmaade nogentid har staaet den kritiske Nøiagtighed, eller den samvittighedsfulde Sandhedskærlighed, som han altid har lagt for Dagen i at meddele sine antiquariske Forskninger og Opdagelser. De Synspunkter, hvorfra han selv betragter disse Resultater, kunne være meer eller mindre afvigende fra Andres; dette er af mindre Indflydelse i Tilfælde, hvor det, saaledes som i Norden, allermeest maa komme an paa, at de Oldsager og Monumenter, som bringes til vor Kundskab, enten umiddelbart, eller ved Beskrivelser og Aftegninger, med Trofast og Nøiagtighed fremstilles i deres sande Forhold.

Man kunde maaskee sige noget lignende om Hr. Worsaaes nyeste og største Forfatter- Arbejde, hvori han, som Oldtidsforsker, har betraadt en anden Bane, end den blot archæologiske. Han har samlet de gamle Danstes og Normands talrige Spor og Minder i det fremmede Rige, for at bringe dem i en historisk Forbindelse med dette Riges gamle Institutioner, Love, Forsatning, o. s. v. og med det engelske Folks nationale Udvikling i en af dens tidligere Perioder (den angelsaxiske). Forfatteren har deri sat sig et Udgangspunkt, ikke hos de Folkstammer, som vare de oprindelige eller ældste i England (Celter eller Britter, og Angelfarer) men hos de skandinaviske. — Hr. Worsaae har haft det Held, ved to danske Kongers umiddelbare Deeltagelse for Sagen, og ved den ham af høifalig K. Christian den Ottendes oplyste Kongesind bevilgede Understøttelse, at kunne bereise betydelige Strækninger af de brittiske Der, under saa gunstige Omstændigheder, som neppe nogen Dansk forhen har fundet, og som ikke let nogen anden vil opnaae. Der vilde heller ikke let findes Nogen, mere skicket til at kenhjtte disse Omstændigheder, end vor Forfatter. Det hører endnu til hans Held, at ikke blot den nordiske Oldtidskundskab er et Yndlingsbarn af Tiden; men at ogsaa de seneste Aars Begivenheder have nærmet os mere til England, end det siden 1807 har fundet Sted. Forfatteren selv synes, (S. 237—240) og det med Rette, at ville, at vi hellere saavidt mueligt, ikke mere skulle tænke paa den engelske Regjerings „areløse Handling“ fra 1807; end at vi skulde opsøge Grunde til at vække Hadet, eller fornye Bitterheden, hvormed man endeel Aar efter 1807 i Danmark nævuede England, Englændere og Alt hvad

der vedkom dem. *) Vi kunne heller ikke let læse noget behageligere, end hvad Forf. beretter, og hvad vi troe at kunne bestyrke: „at det engelske Folk endnu nærer en Sympathie for sine Fædres gamle Hjem, for Norden, og især for Danmark. Englænderne selv hidleder gierne med en vis Stoltshed deres Øie fra dette Norden" (naturligviis iberegnet en Deel af Nordtyskland og Jylland.) „En reisende Dansk vil overalt i England som oftest blive modtaget med „en ualmindelig Grad af Velvillie, og mere som Landsmand, end „som Fremmed, blot fordi han er Dansk. Han vil finde, at „Englænderne, i Stedet for at have glemt deres Frænder hiinsides „Havet, med hvem de forhen have været forenede, snarere fele sig „hendragne til dem ved Slægtskabs- og Venskabs-Baand" o. s. v. (S. 237.) Vi sætte megen Lid til Forfatterens Erfaringsstafe; men vi knytte dertil ingen sanguinse Forhaabninger om, at det colossale brittiske Riges Handelspolitik nogensinde skulde vige et Skridt af sin Bane, bevæget af danske eller nordiske nationale Sympathier. Vi finde heller ikke nogen Erfaring, eller i vort Fædrelands hæderfulde Aarbøger siden 1818 noget historisk Bepviis for den Tro, at f. Ex. den meget nationale og populaire engelske Whig-Minister, Lord Palmerston, har virket noget mere til Fordeel for „sine Frænder hiinsides Havet", end Ruslands Keiser.

I det nyeste Værk af Hr. Worsaae gienfinde vi den omhyggelige Jagttager og neilagtige Besriver af monumentale Gienstande, saaledes som vi have kiendt ham i en Række af Aar; vi finde en betydelig Deel af antiquariske Bemærkninger og historiske Grindringer, som stilsdes Forfatterens Keiser og Ophold fornemmelig i England og Skotland, undertiden ogsaa Benyttelsen af skriftlige

---

*) Naar i øvrigt Hr. Worsaae ved den Leilighed ogsaa omtaler Slaget paa Rheden 1801, „som hærten blev rundet af Englænderne, eller tabt af de Danske" — men hvor „saa godt som hele Nelsons Flaade vilde være bleven edelagt eller erobret af de Danske", dersom ikke Kronprindsen, efter Nelsons Forslag, havde standset Kampen: da maae vi, paa Historiens Vegne, erindre: at denne Mening i det mindste ikke for alle Danske har været (som Forf. udtrykker sig) „en paa Kiendsgierninger grundet Visshed." (S. 239.) Den danske Tapperhed og Hæder i Sekrigen reiste sig et saa stort, af Englands navnkundigste Sebelt bekræftet Minde i dette Slag, at det albrig tør berøres uden i den strengeste historiske Stil.

Kilder. Ved en livfuld Fortælling, i en god, naturlig og correct Stil, har Forfatteren givet sin Bog en i det Hele populair og let modtagelig Form; og den vil saameget mere kunne vente sig et stort Publicum, som den indeholder endeel, der er interessant for Alle; meget der er nyt for Mange; og meget, der stærkt hylder den nærværende Tids Sympathier og Nationalsjælelse. En Forfatter, som med Hr. Worsaaes levende Interesse og ungdommelige Barme, med hans Talent og Smag i Fremstillingen, skriver over antiquariske Materier: kan ikke andet end vinde Deeltagelse for disse hos mange Læsere. Bearbejdelsen af det samlede Stof er imidlertid, som vi allerede bemærkede, ikke reen antiquarisk; den er foretaget for at bevise, at en langt større, dybere og mere væsentlig og varig Indvirkning paa det engelske Folks physiske og aandeligt udviklede Egenhed eller Nationalitet, end man sædvanlig antager og har antaget, er udgaaet fra de nordiske Vikingstog, og fra danske Erobringer i England. Ved saaledes at gaae ind i det historiske Omraad har Forf. meget udvidet baade sit Stof, og sin Synskreds. Han har i en Bog af et ikke særdeles stort Omfang meddeelt en betydelig, sammentrængt Mængde, baade af historiske Facta, og af Forudsætninger, hvis hypotetiske Indhold vi for en Deel maa antage efter den Auctoritet Hr. Worsaaes Navn kan give dem. Man turde vel finde, at Forfatterens Meninger i det Hele ere udviklede i denne Bog ligesom i en Art af Indledning til et større Værk, hvori han da, ved et fortsat Studium af den nordiske, angelsaksiske, normanniske og engelske Histories Kilder, vil give en kritisk-videnskabelig Deduction af sit System i den angelsaksiske Historie. At vi, med Hensyn til de politiske Resultater af de danske Erobringer i England, af Svend Tveskægs og Knud den Stores romantiske og glimrende Bedrifter, ikke overalt og i det Hele kunne være enige med Forfatteren, bringe vi dog her ikke videre i Regning. Forf. har selv (S. 125) anført nogle Ord af en i England nylig udkommen Danmarks Historie, som i Følge Hr. Worsaae udtrykke en i dette Land almindelig Anskuelse. Det hedder i denne Bog:*) at „efter saa Aar var det

*) „Edda, or the tales of a Grandmother: History of Denmark. 1st. part. Lond. 1827. p. 126. (Forfatteren er Hr. Baron Hambro i London).

danse Overherredømme forsvundet som et natligt Dømmesyn"; og at „Kong Knuds hele Statsmandskunst (Statesmanship) ikke frembragte nogen varig Virkning" hverken i England eller Danmark, hvis politiske og sociale Forfatning i flere Aarhundreder derefter maatte gienneengaae de voldsomste indvortes Krige og Bevægelser. — Enhver vil finde, at denne Uttring ganske har Historien paa sin Side; hvad der videre siges: at de Danstes Herredømme „hverken efterlod kiendelige Spor i England, eller havde nogen velgierende politisk Virkning af Betydning for Danmark": maa vi vel ogsaa, især hvad det sidste angaaer, overhovedet underskrive. At frafkrive de Danstes og Normændenes Indvandring og Erobring i England enhver Virkning i England, er derimod at gaae for vidt paa den anden Side. Sprogforholdene allene vidne om udbredte og indgribende Berøringer; men heller ikke disse Forhold ere hidtil bragte til Klarhed ved fuldstændige sprogvidenskabelige Undersegelser af de engelske Dialecter, af det jydskke Sprog, og af dets Forhold til den sjællandske, skaanske og andre danske Mundarter. Der er en vid Mark tilbage for den kritiske Belysning af denne Gienstand, som egentlig, tilligemed Sprogens sildigere Slægtstabsforhold i Skriftværker, kan kaldes det vigtigste Moment for Betragtningen af vore Forsædres historiske Vedrift i England.

---

21. Kiøbenhavn's Universitet, fra dets Stiftelse indtil Reformationen; med Bilag af hidtil utrykte Documenter, af E. C. Werlauff. Kiøbenh. 1850. 95 S. 4.

For Enhver, der indser og erkender den store, overordentlig vigtige og selgerige Indflydelse, som det eneste Universitet i Danmark (i meer end 3 Aarhundreder ogsaa i Norge) har havt paa den litteraire og videnskabelige Culturs Udvikling i disse to nordste Riger, kan det ei være uden Interesse, at modtage den nyere Ofterretning om den danske Højskoles Stiftelse og lidet bekjendte Tilstand i Tidrummet for Kirkereformationen, som i det ovennævnte Skrift er meddeelt, med langt større Fuldstændighed, Neiagtighed, Oplysning af forekommende Forhold, og Med-